

УДК 343.825

Т. І. Вергун, В. В. Назаренко

ЗАПОБІГАННЯ НЕЗАКОННОМУ ОБІГУ СИНТЕТИЧНИХ КАННАБІНОЇДІВ ПРАВООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ В УКРАЇНІ

Нова загроза суспільства «легальні» наркотики все більше поширюється тере-нами України. Сучасні відкриття вчених та технологічні розробки хімічних лабо-раторій доповнюють ряди існуючих природних наркотиків синтетичними аналога-ми, які є порівняно дешевим засобом для знищення людства.

Зростання споживання курильних сумішей останнім часом стає однією із серйозних соціальних проблем. Зростаючий попит споживачів на психоактивні речовини формує передумови для постійного розширення асортименту синтетич-них каннабимиметиків. Недосконалість законодавства в питаннях контролю нових субстанції дає латентний період для тимчасового обігу речовин, які підпадають під заборону. Речовини, внесені в списки наркотичних засобів і психотропних речо-вин, ідуть із ринку, а на їх місце надходять нові, неконтрольовані законодавством.

Найбільша загроза – це вже не афганський героїн, а китайські синтетичні каннабіноїди. Так звані «курильні суміші» на основі сімейства речовин JWH (сленго-ва назва «джи ві аш») довгий час були легальними. Постійно з'являються та удоско-налюються нові речовини із цього сімейства. З моменту їх появи до внесення в спи-сок заборонених проходять роки, що сприяє поширенню такого суспільно-небезпеч-ного явища, як наркоманія, і значно ускладнює життя правоохоронним органам.

Починаючи з 2004 року в країнах Європи в продаж, головним чином через інтернет-магазини, з'явилися курильні суміші під назвами «Spice diamond», «Spice gold», «Spice silver», «Smoke», «Smoke Plus», «Sence», «Skunk», «Yucatan Fire» та ін. Ці суміші позиціонували як легальні суміші для паління. Судово-медичний скринінг біорідин, крові та сечі на виявлення в них наркотичних за-собів та їх метаболітів показував негативні результати, завдяки тому ці суміші для паління отримали загальну популярність серед осіб, що вживають марихуа-ну, у багатьох країнах світу. За словами осіб, що використовували ці суміші, вони володіють наркотичними ефектами, схожими з ефектами від вживання наркотич-них засобів, що отримують із коноплі.

Вперше курильні суміші («спайси») з'явилися як пахощі в країнах Євро-пи, Північної Америки та Нової Зеландії. Виробники «спайсів» декларували їх як суміші легальних лікарських трав. При цьому, як рекламували виробники, кожна з лікарських трав, що вживається окремо, робить слабкий ефект, а вжи-вання суміші цих трав призводить до взаємного посилення ефектів, що дозво-ляє досягнути багаторазового посилення загального ефекту, схожого за своєю психоактивною дією на дію наркотичного засобу марихуана.

У зв'язку з тим, що в деяких із досліджуваних сумішей були виявлені фрагменти таких рослин, як блакитний лотос, гавайська роза та шавлія віщунів, що мають психоактивну дію, у деяких країнах було заборонено оборот курильних сумішей, що містять вищевказані компоненти.

Листя рослини шавлії віщунів містять психоактивний галюциноген «сильвінорин А». Під час вживання сальвіноринів, наприклад, шляхом паління листя шавлії віщунів може виникати ряд виражених ефектів, прямо пов'язаних із механізмом психоактивної дії сальвінорина А.

Насіння рослини виду роза гавайська містять численні аміді лізергінової кислоти, включно й ергін (амід d-лізергінової кислоти, LSA або LA-111), ергонів та ізоергін. Ефекти перорального застосування насіння гавайської рози можна порівняти з дією ЛСД. Звичайно, доза складає 7–8 насінин, яке спочатку перемелюють та (або) пережовують, а далі з'їдають. Тривалість дії варіюється від 4 до 12 годин з м'якими галюциногенними пост-ефектами, що тривають протягом дня [2].

Період 2009–2013 років характеризувався різким сплеском розповсюдження на території України широкого спектру синтетичних сполук, які, по суті, є структурними аналогами раніше відомих наркотичних засобів та психотропних речовин, зокрема так званих «синтетичних каннабіноїдів».

Синтетичні каннабіноїди реалізуються на території України під виглядом цілком легальних: «ароматизаторів приміщень» (типу «ладану»); «курильних сумішей» (так званих «спайсів»); «солей для ван»; «засобів для підживлення рослин» тощо.

Торгівельні назви таких сумішей нараховували десятки різних брендів («Nirvana», «Tornado», «Zombie», «AK-47», «Elvis» та інші), поряд із різноманітними торговими марками зустрічались також рослинні суміші, розфасовані в пакетики без будь-яких маркувальних позначень. У теперішній час виробники та продавці відійшли від практики бренд-неймінгу та почали використовувати умовні кодові назви (A3, E2, M1).

Природні каннабіноїди – це група терпенових сполук, які є в рослинах роду *Cannabis* (коноплі), що мають виражену дію на нервову та імунну системи живих організмів.

Більшшироке визначення каннабіноїдів – це група сполук, які структурно подібні до тетрагідроканнабінолу (ТТК) або які утворюють зв'язок з каннабіноїдними рецепторами в організмі людини.

Два головні каннабіноїдні рецептори (CB) були відкриті в 80-х роках минулого століття. Тип рецепторів CB1, які знаходяться, головним чином, у центральній нервовій системі, відповідає за психоактивні ефекти, тоді як тип CB2 відповідає за імунну систему.

Збільшений попит на синтетичні наркотики й препарати, які продаються за рецептами, перекреслює успіхи, досягнуті в боротьбі за скорочення споживання кокаїну й героїну в усьому світі, попереджає ООН. У своєму щорічному звіті Управління ООН з наркотиків і злочинності (ЮНОДК) наголошує, що в Європі спостерігається особлива прихильність певних категорій людей до психоактивних речовин [1].

Законодавче обмеження обігу найбільш поширених у 2009–2010 роках новітніх психотропних сполук реалізовано шляхом внесення змін до «Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів» (далі – Переліку) (постанова Кабінету Міністрів України від 31.05.2010 року № 373 та від 05.01.2011 року № 4), згідно з якими більшість синтетичних каннабіноїдів, які були виявлені

в незаконному обігу на території України, віднесено до списку 2 таблиці 1 «Особливо небезпечні психотропні речовини, обіг яких заборонено» [7].

Однак на зміну цим забороненим речовинам наркодільками почали поширюватись інші новітні «конструкторські препарати». Якщо на території Дніпропетровської області у 2010–2011 роках в обігу зустрічалися такі речовини, як JWH-018, JWH-210, JWH-250, AM-2201, то в 2012 році з'являються 5F-UR-144, АКВ-48. У грудні 2012 року АКВ-48 (Н-індазол-3-карбоксомід) та 5F-UR-144 (1-[(5-флюоропентил)-1Н-індол-3-іл]-(2,2,3,3-тетраметилцикло-пропіл) метанон було внесено до Переліку. У 2013 році на території Дніпропетровської області з'являються STS-135 (N-(адамантан-1-іл)-1-(5-флюоропентил)-1Н-індол-3-карбоксамід), ADB-PINACA (N-(1-аміно-3,3-діметил-1оксобутан-2-іл)-1-пентил-1Н-індазол-3-карбоксамід) та ADBICA-BZ-F (N-(1-карбамоіл-2,2-диметилпроп-1-іл)-1-(4-флюоробензил)-1Н-індол-3-карбоксамід), які до наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів не відносяться.

З 2013 року на території України з'являються синтетичні каннабиміметики, що представляють собою складні ефіри N-алкільних похідних індол-3-карбонової кислоти та 8-оксихіноліну (PB-22, PB-22F), а також похідні індазол-3-карбоксамідів, що містять карбамоїлпропільне угруповання (AB-PINACA, AB-FUBINACA).

Річний звіт EMCDDA–Eurorol з психоактивних речовин засвідчує, що загалом у 2012 році в ЄС системою раннього попередження (СРП) було вперше зафіксовано 26 нових психоактивних речовин [3].

Серед зафіксованих субстанцій виділяють 2 групи: синтетичні каннабіноїди (23 одиниці) та синтетичні катіони (3 одиниці). За інформацією Європейського Центру з моніторингу за наркотиками та наркоманією (EMCDDA) ці препарати разом представляють дві третини усіх зафіксованих речовин. У 2011 та 2010 роках було зафіксовано, відповідно, 41 та 24 нових субстанцій.

2012 рік став рекордсменом за кількістю та різноманітністю синтетичних каннабіноїдів, серед яких було виявлено 5 нових хімічних груп. Таким чином, починаючи з 2008 року, загальна кількість синтетичних каннабіноїдів складає 45 і є найбільшою групою, яка підлягає моніторингу СРП [6].

Вищезазначене свідчить про те, що нова загроза суспільства – «легальні» наркотики все більше поширюється теренами України. Сучасні відкриття вчених та технологічні розробки хімічних лабораторій доповнюють ряди існуючих природних наркотиків синтетичними аналогами, які є порівняно дешевим засобом для знищення людства.

Концепція реалізації державної політики у сфері протидії поширенню наркоманії, боротьби з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів на 2011–2015 роки розглядає попередження та виявлення порушень законодавства у сфері обігу названих речовин як один із пріоритетних напрямів боротьби, що здійснюється правоохоронними органами.

Основними проблемами, які потребують розв'язання, такі: високий рівень попиту на наркотичні засоби та психотропні речовини, а також лікарські засоби, зловживання якими може викликати наркотичну залежність; низька ефективність діяльності органів виконавчої влади, спрямованої на реалізацію державної

політики у сфері протидії поширенню наркоманії, боротьби з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів; неналежний рівень міжвідомчої координації та практичної взаємодії центральних органів виконавчої влади у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів; відсутність належного контролю за виробництвом, виготовленням, придбанням, зберіганням, відпуском, обліком, перевезенням, пересиланням наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів, а також лікарських засобів, зловживання якими може викликати наркотичну залежність; низький рівень поінформованості населення щодо наслідків розповсюдження наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів, а також лікарських засобів, зловживання якими може викликати наркотичну залежність, вживання зазначених засобів та речовин не за медичним призначенням; недостатність вжиття заходів, спрямованих на реабілітацію осіб із наркотичною залежністю; здійснення незаконного транзиту наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів територією України.

Розв'язання зазначених проблем можливе за умови вжиття на державному рівні заходів для протидії поширенню наркоманії й боротьби з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів [8].

У сучасних інноваційних умовах ефективна діяльність правоохоронних органів України щодо виявлення, розкриття, розслідування та запобігання незаконного обігу наркотичних засобів базується на системі концептуально нових наукових підходів, які обумовлюють насамперед корінні зміни організаційно-правових основ функціонування цих органів [4, с. 371–373].

Боротьба з незаконним обігом наркотичних засобів, у тому числі синтетичних каннабіноїдів, є важливим фактором стримування їх розповсюдження та незаконного вживання. Діяльність у цьому напрямі має передбачати не лише проведення оперативно-розшукових, митних, судово-адміністративних та фінансово-ревізійних заходів, а й перекриття державного кордону, у тому числі:

- зміцнення підрозділів, зайнятих безпосередньо боротьбою зі злочинністю, пов'язаною з наркотичними засобами й психотропними речовинами, кваліфікованими кадрами, оснащення їх сучасними технічними засобами;
- створення при МВС, (з підтримкою держави, громадських формувань і комерційних структур) спеціального фонду з боротьби з наркомафією;
- здійснення програм у галузі виявлення й знищення незаконних посівів наркомістких рослин із використанням сучасних науково-технічних засобів;
- виявлення й припинення злочинної діяльності окремих осіб і організацій, які займаються незаконним виробництвом, зберіганням, транспортуванням, збутом наркотичних засобів, «відмиванням» наркогрошей; припинення зрощування структур наркобізнесу з терористичними та іншими злочинними угрупованнями;
- співробітництво із зарубіжними та міжнародними правоохоронними органами й організаціями, що займаються боротьбою з наркобізнесом, а також його правове забезпечення [5, с. 198–203].

Працівникам правоохоронних органів слід звернути увагу на велику кількість інтернет-сайтів, які пропонують синтетичні каннабіноїди під виглядом як порошків, так і готових сумішей для куріння.

Користувачі подібних сайтів, безумовно, усвідомлюють суспільну небезпечність своїх діянь, замовляючи пересилання чи перевезення синтетичних каннабіноїдів, а отже, на них має бути звернена увага вітчизняних та іноземних працівників правоохоронних органів.

Література

1. BBC [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bbc.com/?ocid=global-barlesque-pinned-ie9>.
2. Дослідження синтетичних каннабіноїдів : метод.реком. / В.В. Вартузов, О.М. Барікова, О.О. Посільський, С.А. Дуброва. – К. : ДНДЕКЦ, 2011. – 22 с.
3. Звіт Українського медичного та моніторингового центру з алкоголю та наркотиків МОЗ України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.emcdda.europa.eu/html.cfm/index211534RU.html>.
4. Кириченко Г.В. Запобігання контрабанді синтетичних каннабіноїдів правоохоронними органами / Г.В. Кириченко // Актуальні проблеми правоохоронної діяльності та юридичної науки : матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (Дніпропетровськ, 19–20 верес. 2013 р.). – Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2013. – С. 371–373.
5. Кириченко Г.В. Кримінально-правове запобігання незаконному обігу наркотичних засобів / Г.В. Кириченко // Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. – Сімферополь. – 2013. – Т. 26 (65). – № 2-1. – Ч. 2. – С. 198–203.
6. Національний звіт щодо наркотичної ситуації 2013 (дані 2012 року) для Європейського моніторингового центру з наркотиків та наркотичної залежності. Україна / ДУ УММЦАН МОЗ України, – К. 2013. – 20 с.
7. Про затвердження переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів : Постанова Кабінету Міністрів України від 06.05.2000 № 770 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/770-2000>.
8. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері протидії поширенню наркоманії, боротьби з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів на 2011–2015 рр. : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 13 вересня 2010 р. № 1808-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua>.

Анотація

Вергун Т. І., Назаренко В. В. Запобігання незаконному обігу синтетичних каннабіноїдів правоохоронними органами в Україні. – Стаття.

Стаття присвячена висвітленню основних засад запобігання незаконного обігу синтетичних каннабіноїдів правоохоронними органами в Україні, а також системі концептуально нових наукових підходів, які обумовлюють корінні зміни організаційно-правових основ функціонування правоохоронних органів.

Ключові слова: синтетичні каннабіноїди, наркотичні засоби, психотропні сполуки, правоохоронні органи, незаконний обіг наркотичних засобів.

Аннотация

Вергун Т. И., Назаренко В. В. Предотвращение незаконного обращения синтетических каннабиноидов правоохранительными органами в Украине. – Статья.

Статья посвящена освещению основных принципов предотвращения незаконного оборота синтетических каннабиноидов правоохранительными органами в Украине, а также системе концептуально новых научных подходов, которые обуславливают коренные изменения организационно-правовых основ функционирования правоохранительных органов.

Ключевые слова: синтетические каннабиноиды, наркотические средства, психотропные соединения, правоохранительные органы, незаконный оборот наркотических средств.

Summary

Verhun T. I., Nazarenko V. V. Prevention of illicit trafficking of synthetic cannabinoids by law-enforcement agencies in Ukraine. – Article.

The article is devoted to the basic principles of prevention of illicit trafficking of synthetic cannabinoids by law-enforcement agencies in Ukraine, as well as the system of conceptually new scientific approaches that lead to fundamental changes in the organizational and legal framework for the police.

Key words: synthetic cannabinoids, drugs, psychotropic compounds, law-enforcement, drug trafficking.